

SLOVENEK.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejeman velja:

Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za jeden mesec 1 gld. 40 kr.

V administraciji prejeman velja:

Za celo leto 12 gld., za pol leta 6 gld., za četrt leta 3 gld., za jeden mesec 1 gld.

V Ljubljani na dom pošiljan velja 1 gld. 20 kr. več na leto.
Posamne številke po 7 kr.

Naročnino in oznanila (insetate) vsprejema upravnilstvo in ekspedijca v „Katol. Tiskarni“, Vodnikove ulice št. 2.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma ne vsprejemajo.

Vredništvo je v Semenških ulicah št. 2, I., 17.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob pol 6 uri popoldne.

Štev. 163.

V Ljubljani, v četrtek 19. julija 1894.

Letnik XXII.

Društvo za krščansko umetnost.

Visoko c. kr. deželno predsedstvo je pravila društvena potrdilo. Vsi prijatelji krščanske umetnosti so prav uljudno vabljeni k obdönemu zboru dne 26. t. m. ob 11. uri dopoldne v veliki dvorani knezoškofovi, da se voli stalni odbor in da se društvo ustanovi.

Zborovanje se bo pričelo préej po dovršenem zborovanju tiskovnega društva. — Želeti je, da bo udeležba tega velevažnega zborovanja jako številna.

Osovalni odbor.

Peter Arbuez.

„Wie gut klingen schlechte Musik und schlechte Gründe, wenn man auf einen Feind losmarschirt“, piše Friderik Nietzsche v svoji „Morgenröthe“. Izrek poln resnice, dasi sicer ne simpatizujemo s tem „najmodernišim“ modrijanom nevere. Kako slaba je osobito godba, koje zvoki navdušujejo v boju čete onih, ki pod geslom starega Voltaireja „écrasons l'infâme“ uničiti skušajo cerkev.

Nečemo preiskavati, koliko je kriv ustroj naše srednje šole, da je tudi mej Slovenci akutna postala potreba apologetičnih, in to dogmatičnih, zgodovinskih in socijalnih spisov. Fervet opus, čas je že tudi za nas, stopiti resno v vroči boj, ki danes bolj, kot kedaj, unema duhove vesoljnega izobraženega sveta.

V dokaz, kako brezskrbno se pri nas govori in — sodi v zadevah katoliške vere, navajamo tu besede, ki jih je zapisal ob priliki 25letnice „Slov. Naroda“ v slavnostnem številu z dne 1. aprila lanskega leta dr. Ivan Tavčar: . . . „Peter Arbuez ni bolj sovražil španjskih židov, nego sovražijo naš list knezoškofijski mladi inkvizitorji!“

G. dr. Tavčar si gotovo domišlja, da sovražijo ti „inkvizitorji“ tudi njegov list. Ta srd stavi pisatelj v jedno vrsto s srdom Arbueza do židov.

Pij IX. proglasil je 1867. l. Arbueza svetnikom in Hergenröther, ki je v takih stvarih tudi nekđaj razumel, pravi o tem kanoničnem procesu, da je bil „so genau wie irgend einer geführt.“

Dr. T. očita torej katoliški cerkvi, da ima mej svetniki jednega, ki se je v življenju odlikoval s čednostjo — srda in sovraštva do bližnjega.

Poglejmo, kaj mu daje pravico, pisati tako.

Peter Arbuez (rojen l. 1442. v Epili), že v svoji mladosti uka željan in pobožen, šolal se je na vseučilišjih v Hueski in Bolonji. Postal je potem v Bolonji profesor modroslovja. Vstopil je pozneje v avguštinski red in bil 1484. l. 4. maja od velikega inkvizitorja Torkvemade imenovan inkvizitorjem za Aragonijo. Židje, krščeni in nekrščeni, skušali so tačas uničiti inkvizicijo, (Ganz Spanien sollte jüdisch werden, piše o tem Weiss, Weltgeschichte IV. str. 409) in sicer s tem, da so sklenili umoriti nje uradnike. Žrtvovali so velikanske svote, da so podkupili morilce. Upali so, da potem iz strahu nihče več ne stopi v nevarno službo inkvizicije.

Opolu noči 14. do 15. septembra 1485. l., ko je Arbuez ravno kleče pred oltarjem stolne cerkve v Saragosi opravljal svojo redovno molitev, napali so ga in smrtno ranili morilci. Potem pa so ubežali.

Nesli so ga domu, kjer je po sprejemu svetih zakramentov, odpustivši svojim morilcem, 17. septembra umrl, star 43 let.

Slovesno so ga pokopali in ljudstvo obhajalo je od tedaj radi njegove obče znane pobožnosti in čednosti, obletnico njegove smrti. 1490. l. pričel se je kanonični proces. 1663. l. izrekel je papež Aleksander VII. beatifikacijo, in 1867. l. Pij IX. kanonizacijo.

Dolžili so Arbueza, da jih je umoril „mnogo tisoč“. Ne oziramo se na to, da je v kratkem času od 4. maja 1484. pa do 15. septembra 1585. leta to bilo malo težko mogoče. Poslušati hočemo samo, kaj o tem govore sodobni pisci in pa Llorente, bivši katoliški duhovnik, pozneje suspendovan, postal . . . brat, strasten sovražnik katoliške cerkve, ki je v drugem desetletju našega veka izdal strupeno pisano zgodovino inkvizicije. (cf. Weiss: Weltgeschichte IV. str. 411.)

Paramo, ki je l. 1598 izdal zgodovino inkvizicije, ne ve povedati o nobeni usmrtitvi za časa, ko je bil Peter Arbuez inkvizitor. Celo Llorente ve samo povedati o nekaterih, ki so bili obsojeni (ali tudi usmrteni, nam ne pove) po Arbuezu in njegovem drugu, inkvizitorju dominikancu Juglaru; on pravi: ils condamnent quelques nouveaux chrétiens (krščene žide).

Značilna za način, kako se razširja proticerkveno naziranje zgodovine, je podoba zvanega Kaulbacha. Po inkviziciji na smrt obsojena rodbina ima izraz nebeške nedolžnosti na obrazih, Arbuez pa in njegovi menihi izraz nečloveške strasti in krvoločnosti. Razstavljena je bila ta podoba na Lipskem z naslovom: „Arbuez iz Epile, veliki inkvizitor jezuitov“. Od tega naslova so resnične samo besede: „Arbuez iz Epile“, vse drugo je napak. Arbuez nikedar ni bil veliki inkvizitor, osobito pa ni bil

LISTEK

J. Polovičar in J. Poldruec.

Epizoda iz leta 1812. — Spisal P. L. Coloma S. I., poslovenil Azt.

I.

Jedna prvih žrtv nalezljive bolezni v St. Lukarju na Španjskem v letu 1820 bil je Janez Barragan, kateri je kupčeval z ogljem. Uborna prodajalnica v gornjem mestnem oddelku je bila njegovo stanovanje, kjer je trgoval skupno s svojim tovarišem Hanko.

Njegovo telo so zagreblji; nekoliko lopat prsti je padlo nanj in s tem je izginil on tudi iz spomina drugih ljudij. Pa, kaj hočemo! Pozabljivost na ranjke se lahko pripeti v deželi, kjer nima več veljave solonska postava, prepovedujoča zasramovanje umrlih.

Janeza Barragana morali bi pa vendar čislati po vsej pravici kot slavnega človeka; imel je namreč izvrstne zmožnosti. Hekul bi bil v 19. stoletju komaj učitelj v kakej telovadnici, toda Barragan bi bil postal v našem času redka prikazen na državnem in političnem polju, a o svojem času se ni mogel vspeti višje, nego do zamazanega sedeža v prodajalnici, kjer je prodajal oglje in sem pa tje tudi komu kak krajcar posodil. Njegovi nehvaležni rojaki

nazivali ga niso s posebno lepimi in častnimi naslovi. Radi njegove naravne slabosti dali so mu priimek (Medio Ivan) Janez Polovičar.

A Janez se pa tudi ni prepiral in pravdal zaradi tega neslavnega pridevka, temveč je vse molče prenašal in se je tudi sam imel za nepopolno bitje. Toda nebeški Oče, v čegar delih ni pomanjkljivosti, navdal mu je misel, da si je poiskal izpolnjenja pri botru Janezu Hanki, katerega so zaradi velikanske postave nazivali v njegovem kraju „Ivan y Medio“, poldrugi Janez.

Tako sta postala poldrugi Janez in pol Janeza dva cela Janeza, kar se da z matematično natančnostjo dokazati.

V tej tovaršiji se je odlikoval Janez Polovičar z nadarjenostjo, Janez Poldruec pa je imel grozovito moč; ž njo je premagal vse ovire, katere so se stavile načrtom njegovega tovariša.

Janez Polovičar je skušal v svojej prodajalnici ogoljufati vsakterega, tudi svojega tovariša ni pri tem poslu izvzel; Janez Poldruec pa je poravnaval prepire, katere je imel prvi s svojimi upniki in dolžniki.

Dasiravno je imel prvi prednost pred drugim, — saj duh prevladuje moč, — vendar se mu ni posrečilo vloviti tovariša v zanjke. Naravna slabost Polovičarjeva je brzđala njegovo premetenost, a Janez Poldruec je nadomestoval pomanjkljivost zmožnostij

z jako veliko nezaupnostjo, katera mu je pomagala vsako goljufijo zvohati in z močnimi pestmi poravnati.

V noči 25. avgusta 1812 sta sklepala tovariša svoje račune. Vrata so bila znotraj zapahnjena z grozovitim drogom. Nad mizo je visela leščerba z oljem, katera je le slabo razsvetljevala prodajalnico. Janez Polovičar je prebiral v zamazani in zanemarnjeni obleki neke listine popisane z velikanskimi črkami; ponavljal je pred se števila in polagal na kupček denarja še vedno novih novcev.

Janez Poldruec je pogledaval sumljivo sedaj pisarije, sedaj svojega tovariša, sedaj zopet pred njim ležeči kupček denarja.

V tej noči pa je bila v St. Lukarju grozna nevihta, da je žugala vse mesto vničiti. Morski valovi so se vedno bolj in bolj vzdigovali in veter je tulil močno.

Luči so ugasovale, katere so gorele sem pa tje pred kako sveto podobo, in oblaki so zakrivali zvezde. Le od časa do časa je razsvetil okolico blisk, katera je pa postala takoj zopet temna kakor poprej.

Vendar ni bila nevihta jedini vzrok, da so bile ulice v St. Lukarju zapuščene in prazne. Maršal Soult je nehal oblegati trdnjavo Cadix in se je vračal na Francosko. Oddelek vojakov, bivajočih v St. Lukarju je moral zapustiti tisti kraj. Prebivalci mesta pa so se bali, da ne bi Francozje pri odhodu zopet

3/4 6 M. M.

vpešno delovanje. Prebivalstvo pričakuje, da bode g. župan svoji nalogi posvetil vse moči ter mestnim uradnikom dajal vzgled vestnega delovanja. Mesto je sicer lepo napredovalo, posebno v zdravstvenem oziru. A če tudi je vodovod trajen spomenik previdne skrbi, vendar bode še mnogo dela in vlada bode v tem oziru mestnemu zastopu doposlala posebne opomnje. Električna razsvetljava se bode srečno izvršila, toda mesto pogreša cenenege in vsem slojem prebivalstva ugodnega prometnega sredstva. Čim preje naj se izdela mestni načrt ter premeni zastareli stavbinski red; vlada bode v tem oziru rada podpirala mestni zastop. Z ozirom na to se je treba varovati vseh nepotrebnih troškov. Deželni predsednik konečno izraza željo, da bi se srečno rešila vsa vprašanja na korist stolnega mesta ter opozarja g. župana posebno na njegove dolžnosti kot načelnika političnega okraja; kot tak naj neposredno sprejema prošnje in pritožbe, tožbe in želje ter v ta namen določi posebne ure, kar je opravičena želja prebivalstva. Gospod župan bodi si vedno v svesti svojih dolžnostij, da varuje koristi vseh slojev in stanov, v prepričanju, da tako zasluži priznanje vlade in hvalo someščanov. Na to vladni tajnik prečita besedilo prisege in g. župan priseže v roko deželnega predsednika, da bode zvest in pokoren cesarju, po čegar milosti je že v petič župan ljubljanski, ter ga prosi, naj na najvišjem mestu naznani njegovo zahvalo. Župan v daljšem govoru omenja, da ni novinec na polju občinske uprave in da bode vestno izvrševal svoje uradne dolžnosti. Naloga njegova je težavna, vedni boj z neprestanimi zahtevami na jedni in z nedostatkom potrebnih sredstev na drugi strani. Z veseljem je čul iz ust gospoda deželnega predsednika, da mesto napreduje. Mnogo je treba še storiti, žalibog, da se večkrat stavijo zahteve, katerih občina ne more izpolniti; če pa se zahtevajo denarna sredstva, očita se mestnemu zastopu, da slabo gospodarji. To očitje ni opravičeno, ker občina izhaja z najskromnejšimi sredstvi in so mestne priklade nižje, nego v mnogih enakih občinah. Mestni zastop bode skrbel, da se izpolnijo opravičene želje in da občina napreduje z duhom časa, a naj se mu ne odreka v tem oziru priznanje. Vspeli so mogoče, ako vsi faktorji delujejo s skupnimi močmi po geslu presvetlega cesarja. Konečno župan pozivlja navzoče, naj presvetlemu vladarju zakličejo trikratni „slava“. Po oficijelnem delu so se vsi mestni uradniki pod vodstvom gosp. svetnika Vončina poklonili g. županu.

(Predsednikom duh. podpornega društva v Mariboru) je bil vsled smrti nepozabnega prelata Kosarja dne 16. t. m. izvoljen kanonik Lovro Herg, prvopredsednikom, dosedanji tajnik kanonik dr. Ivan Križanič, odbornikom pa profesor dr. Ivan Mlakar.

(Novo brzojavno postajo) je trgovinsko ministerstvo dovolilo pri sv. Ani na Gorenjskem.

(Na podkovski šoli) v Ljubljani so bile te dni skušnje. Prvi dan je delalo izpite 14 vnanjih kovačev. Osem je prestalo skušnjo iz podkovstva, pet jih je propalo, eden je odstopil. Drugi dan je delalo izpite deset učencev, ki so obiskovali podkovsko šolo; štirje so dobili prvi red z odliko, šest prvi red. Devet teh učencev je imelo državne ustanove.

(Iz Preddvora) se nam poroča: Pred tremi tedni je prišlo k nam peš deset častnikov iz vojne šole Dunajske; na čelu jim je bil oberstlieutenant. Strategičko so presojali in ocenjevali terrain (hrbovje in došine Karavank, zlasti pa prelaze vodeče na Koroško). Iz istega strategičkega namena izvolili so si odhajajoč na Koroško strmo pot po dolini Suhi čez 1631 metrov visoki Bašeljski prelaz ter prišli po krajši, pa težavniši poti k Jezeru na Koroško. — V torek, 17. t. m. se je pripeljalo po kokrski cesti s Koroškega sem do petdeset akademikov iz vojaške akademije dunajsko - novomeške. Tu so ostali le par ur. Okrepčavši se malo — odpeljali so se še tisti dan proti Kranju.

(Od vrbskega jezera.) Piše se nam: Stevilo tujcev čim bolj raste, in sicer bolj v Vrbi kakor v Porečah. Poreče so namreč že preveč požidovljene, zato se jih ogiba, kdor le more. To je menda tudi vzrok, da veliki židovski listi na Dunaju in v Pešti trosijo razna lažnjiva poročila o naših lepih jezerih med svet, da bi tako od nas odvrčali tujce. — Sredi meseca avgusta mislijo v Porečah napraviti razstavo cvetlic. — V nedeljo dne 8. t. m. se je mudil v Porečah gosp. nadvojvoda Fran Ferdinand d'Este. Prišel je bil s Solnograškega preko visokih

Tur, Zgornje Bele in Beljaka. — Dne 21. t. m. pride v naš kraj 400 Saksoncev, ki potujejo v Egipt in se mimogredé ustavijo ob jezeru. — Sedaj je ob jezeru 934 strank z 2626 osebami.

(Nižje gimnazije v Št. Pavlu) v Labudski dolini na Koroškem je obiskovalo letos 179 dijakov, in sicer 153 Nemcev, 21 Slovencev, 3 Labi, 1 Rusinec, 1 Čeh. Gimnazijo vodijo oo. benediktinci.

(Župnijo) Sv. Marije v Zagorju dobil je gosp. Andrej Fischer, kapelan bizeljski.

(Notranjske vode). Deželni odbor kranjski je dovolil polovico na 3000 gld. proračunjenih troškov za letošnje nadaljevanje raziskavanj podzemeljskih jam pri Planini, Cerknici in Ložu.

(Vodovod). Ker je deželni zbor dovolil znatno svote za vodovod pri sv. Križu nad Litijo, bode občina izvršila to potrebno in koristno delo, katerega troški bodo znašali do 3500 gld. Dne 28. t. m. se bodo na lici mesta vršila obravnava.

(† Profesor Hyrtl). Dne 17. julija je v Perchtoldsdorfu umrl slavni anatom profesor Hyrtl. — Rojen je bil leta 1811 v Eisenstadtu na Ogrskem, prišel je pa še kakor otrok na Dunaj, kjer je bil sprejet med dečke pevce v dvorni kapeli. — V svojih medicinskih študijah je že v početku razodeval posebno nagnenje do anatomije. 1837 je postal profesor anatomije v Pragi in 1845 na Dunaju. Dve leti potem l. 1847. je postal član akademije znanosti. Dunajski anatomski inštitut je Hyrtl povzdignil do največje slave. Od vseh krajev sveta so ga hodili poslušati, tako da je bila njegova učilnica vedno prenapolnjena. Leta 1874. stopil je radi boleznj na obeh v pokoj, ter se podal na svoja posestva v Perchtoldsdorf, kjer je bival do smrti. Pokojnik je bil največji dobrotnik dijakov in zapuščenih sirot. V Medlingu je ustanovil dve sirotišnici za 200 otrok. Daroval je za nji do 700.000 gld. Za otroško varovalnico je volil 15.000 gld., občini Perchtoldsdorf 10.000 gld. Njegov glavni dedič je zopet sirotišnica v Medlingu. — Hyrtl pa ni bil le velik učenjak, bil je tudi veren katoličan. V jednom najznamenitnejšem vseučiliščnem govoru imenoval je najvišjo znanost „sacra sancta theologia“. — V njegovo sirotišnico se bode smeli sprejemati le samo krščanski otroci. — Medlingu dal je sezidati cerkev sv. Jozeфа na svoje stroške. — Kot anatom je bil nasprotnik eksperimentom, katere delajo radi učenjaki nad živimi živalmi. Pripoveduje se nastopna dogodbica: Profesor Benieke je poskušal domače zajce, koliko časa bodo obstali brez hrane. Toda čuda! Dalje ko jih je stradal — debelejši so bili. Vsak dan so več tehtali. Nikdar ni mogel rešiti te zagonetke. — Slednič je nekdo zapazil Hyrtlna, da je pridno vsak dan raz svojega okna zajce pital.

(Osemdesetletnico) svoje slavil je v ponedeljek vrhni dvorni mojster nadvojvodinje Marije Immaculate g. fml. Aleks. grof Attems. Proslavljenec bil je l. 1866 polkovnik kranjskemu domačemu polku št. 17. in je v bitvi pri Kustoci dne 24. junija prisilil s svojim hrabrim naskokom na goro Olios, da so se Lahj morali umakniti za reko Micijo.

(Železniški jubilej.) V torek je bilo 40 let, ko je drdrala prva lokomotiva čez Semernik (Semmering). Železnica na Semerniku se je gradila od leta 1848 do 1854. leta in je stala 15 milijonov; vozi skozi 15 predorov in preko 16 mostov. Zgradil jo je benečanski inženjer Karol pl. Ghenga; umrl je dne 14. marca 1860 leta.

Društva.

(Gasilno društvo v Predgradu) vabi uljudno k obilni udeležbi slovesnosti, koja se priredi 22. t. m. o priliki blagoslovljenja društvene brizgalnice. Ob 2. uri popoldne je blagoslovljenje brizgalnice v Starem Trgu, ob 3. pa se začne veselica v Predgradu. Odbor.

Telegrami.

Dunaj, 18. julija. Upokojeni dvorni svetnik finančnega ministerstva Bayer skočil je z okna svojega stanovanja in bil takoj mrtev. Menda se mu je zmešalo.

Krakov, 18. julija. Od 13. dne t. m. tukaj ni nikdo zbolel za kolero. Bolniki, ki so bili v kolerni bolnici, so ozdraveli.

Kološ, 19. julija. Minister notranjih stvari se je semkaj pripeljal. Na kolodvoru ga je pozdravil župan naglašajoč, da se bode minister osebno prepričal o žalostnih razme-

dah pouzročeni po nekaterih agitacijah. Minister je izjavil, da le malo časa tukaj ostane, ali se vendar hoče izreči o pomenu razmer v tem delu dežele. Vse poštene težnje naj se združijo, da se doseže mirna rešitev. (Živahno odobravanje). Pri vsprejemu je bilo tudi nekaj Rumunov.

Sredec, 18. julija. Nekateri časopisi so poročali, da so se častniki, kateri so se udeležili zarote proti knezu Aleksandru povrnil v Bolgarijo. To pa ni resnica. Povrnili se, je le jeden stotnik s Stambolova dovoljenjem.

Pariz, 18. julija. V zbornici se nadaljuje debata o protianarhističnem zakonu. Pravosodni minister je zagovarjal predlogo, da je potrebna za javno varnost. Potem se je zaključila generalna debata, sklenilo z 289 proti 162 glasom priti v podrobno debato.

Pariz, 18. julija. Kazimir Perier vsprejel je italijanskega veleposlanika Bonghija.

Carigrad, 18. julija. Opoludne se je čutil precej močen potres. Nove škode ni nobene.

Berolin, 18. julija. „Reichs-Anzeiger“ objavlja pogodbo sklenjeno dne 12. maja t. l. mej nemško, angleško in belgijsko vlado zastran kongijske države.

Lübeck, 18. julija. Konstatovala se je kolera na mrliču nekega kuharja, ki je umrl na ladiji na potu iz Peterburga v Lübeck.

London, 18. julija. Lord državnega zaklada Harcourt se je izjavil, da vlada umakne predloge o razdržavljenju waleške cerkve in o točarini. Vsekako pa ostane pri tem, da še rešita predloga o irskih zakupnikih in pa o lokalni upravi. Predloga o osemdnevnem delavniku rudarjev je važna v socijalnem oziru in zatorej vlada želi zvedeti, kako sodi o njih zbornica in se bode potem ravnala. Našel je še več predlogov, ki se imajo rešiti, in dal razumeti, da se zborovanje parlamenta le za malo časa pretrga. Balfour je izjavil v imenu svoje stranke, da se po njegovem mnenju zbornica ne sme sklicati pred novembrom.

London, 18. julija. Iz Shangaia se poroča, da so v Söulu napali japonski vojniki angleškega konzula in soprogo njegovo. Izkrcalo se je 30 pomoščakov v varstvo konzulata.

London, 18. julija. Po došlih poročilih je japonski poslanik v Söulu obljubil, da se začne preiskava zaradi napada na angleški generalni konzulat.

Chicago, 18. julija. Od delavskega vodja Debsa in sozatožencev se je zahtevala jamčevina 6000 dolarjev. Ker niso dali jamčevine, so jih zaprli.

Spominjajte se

„katoliškega sklada“

ob raznih prilikah!

Tujci.

16. julija.

Pri **Slonu**: Kante, Sporer, Rittweger, Soyka z Dunaja. — Baron Montigny, Vrbančič iz Gradca. — Klein iz Temešvara. — Dominkuš, Heu, Schiffko iz Maribora. — Knaus in Barbič iz Gorice. — Sanchez iz Celovca. — Drolz in Kresnik iz Laškega Trga. — dr. C. Schmidinger iz Kamnika. — Segre in Jaremczyzyn iz Trsta. — Podgoršek s soprogo iz Zagreba. — Oppenheim iz Ljubljane. — Horwath, Gruber iz Budimpešte. — Pürchner, Stadler iz Monakovega.

Pri **Mallcu**: Tögel, Helfer, Eisenhammer, Rauscher, Pammer, Tauber z Dunaja. — Rothschild iz Vel. Kaniže. — Goljevšek iz Sežane. — Abeles, Zsitvay iz Budimpešte. — Tomičich, Matevž, Zekon, Löwy iz Trsta. — Kiseljak z Reke. — Urbas iz Hrastnika. — Skalja iz Maribora. — Normann iz Pariza. — Schneider, Jonke, Radovanič iz Kar-

